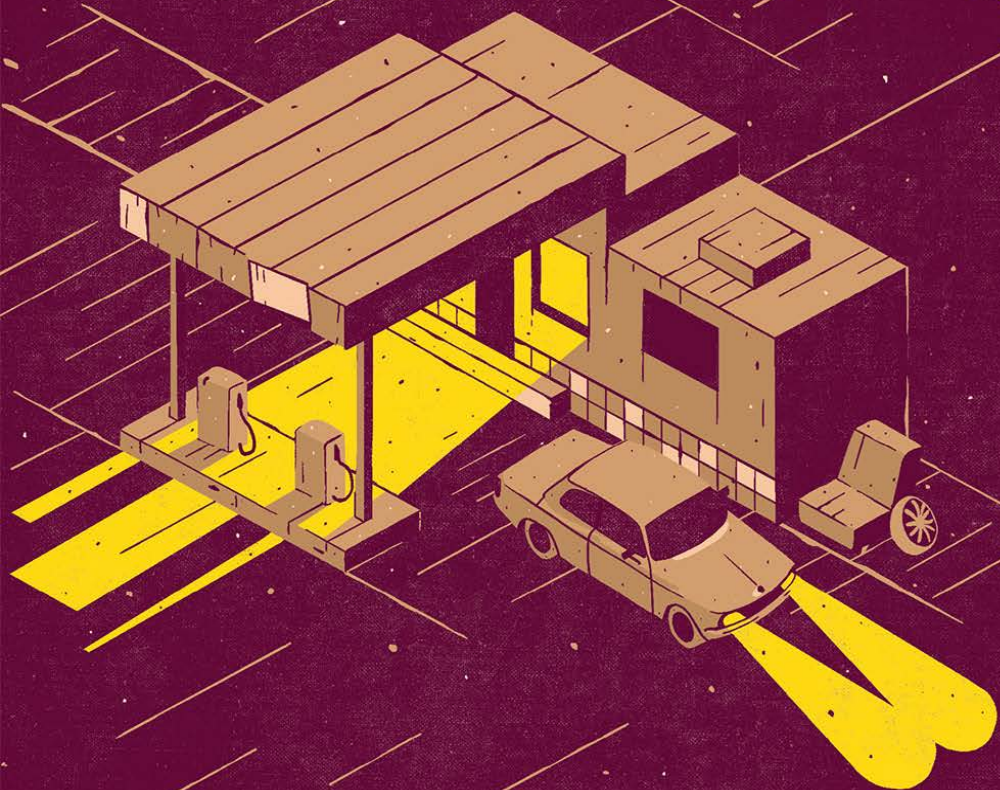

JAZZ NA DONBÁSE

SERHIJ ŽADAN

SERHIJ ŽADAN

JAZZ NA DONBASE

ARGO

ČÁST PRVNÍ

1

Telefony slouží k oznamování různých nepříjemností. Hlas v telefonu zní chladně a úředně, úředním hlasem se lépe sdělují špatné zprávy.

Vím o tom své. Celý život jsem s telefonními přístroji bojoval, ovšem bez zvláštního úspěchu. Telefonisté celého světa dál naslouchají rozhovorům a vypisují si na kartičky nejdůležitější slova a výrazy, v hotelových pokojích dál leží sbírky žalmů a telefonní seznamy – všechno, co je třeba, aby člověk neztratil víru.

Spal jsem oblečený. V džínách a vytahaném tričku. Když jsem se probudil, přecházel jsem po pokoji, převracel prázdné láhve od limonády, skleničky, zavařovačky a popelníky, omáčkou polité talíře a boty, bosýma nohama jsem zuřivě zadupával jablka, pistácie a masité datle, co trochu připomínaly šváby. Když si člověk pronajímá byt a obklopuje ho cizí nábytek, naučí se s věcmi zacházet opatrně. Jako nějaký překupník jsem měl doma spoustu různého harampádí, pod gaučem jsem schovával gramofonové desky a hokejky, zapomenuté ženské oblečení a velké kovové silniční značky, které jsem náhodou někde našel. Vyhodit jsem nemohl nic, jelikož jsem nevěděl, co z toho patří mně a co je majetkem někoho jiného. Ale od prvního dne, od okamžiku, kdy jsem se tu ocitl, ležel telefonní přístroj přímo na podlaze uprostřed pokoje, kde budil nenávist, ať už vyzváněl, nebo byl ticho. Před spaním jsem ho pokaždé přikryl velkou papírovou krabicí. Ráno jsem ji pak vždycky odnesl na balkón. Ďáblský

přístroj ležel uprostřed pokoje a neodbytným drnčením oznamoval, že mě někdo shání.

I teď někdo volal. Byl čtvrtek, pět ráno.

Vylezl jsem zpod peřiny, odstrčil papírovou krabici, popadl telefon a vyšel na balkón. Vnitroblok byl tichý a liduprázdný.

Z banky vyšel bočním vchodem sekuriťák, který dostal chuť na ranní cigaretu. Když ti někdo volá v pět ráno, nic dobrého z toho nekouká. Přemohl jsem rozladění a zvedl sluchátko. Tím to všechno začalo.

„Kámo,“ hned jsem poznal Koču. Hlas měl tak prokouřený, jako by mu místo plic namontovali staré propálené reproduktory. „Hero, kamaráde, nespíš?“ Reproduktry s chraptěním plivaly souhlásky.

Pět ráno, čtvrtek.

„Haló, Hero.“

„Haló,“ řekl jsem.

„Kamaráde,“ Koča přidal na nižších frekvencích, „Hero.“

„Kočo, je pět ráno, co chceš?“

„Hero, poslyš,“ Koča přešel na důvěrné sípění, „nebudil bych tě, jenže máme průser. Celou noc jsem nespál, chápeš? Včera mi volal tvůj brácha.“

„A?“

„On odjel, Hermáne,“ Koča kdesi na druhé straně znepokojivě zadržel dech.

„Někam daleko?“ Zvyknout si na dynamiku jeho hlasu nebylo jen tak.

„Daleko, Hermáne,“ spustil znovu Koča. Když začal novou větu, hlas mu zavazbil. „Buď do Berlína, nebo do Amsterdamu, moc jsem to nepobral.“

„Nejel přes Berlín do Amsterdamu?“

„Může bejt, Hero, může bejt,“ zachraptěl Koča.

„A kdy se vrátí?“ mezitím jsem se trochu uklidnil. Pomyslel jsem si, že je to v zásadě běžný pracovní rozhovor, prostě mi oznamuje, co je v rodině nového.

„Vypadá to, že nikdy, Hero,“ sluchátko zase zavazbilo.

„Kdy?“

„Nikdy, Hero, nikdy. Odjel už napořád. Včera volal, prej ti to mám vyřídit.“

„Jak napořád?“ nepochopil jsem. „Děje se něco?“

„Ale ne, kámo,“ Koča zvýšil hlas, „nic se neděje. Akorát že tvůj brácha to tu všechno hodil na mě, rozumíš?! A já už mám svý roky, sám to neutáhnu.“

„Jak to myslíš?“ nic jsem nechápal. „A co říkal?“

„Říkal, že je v Amsterdamu a prosil mě, abych ti zavolal. Prej už se nevrátí.“

„A pumpa?“

„Pumpa, ta je teď podle všeho na mně. Jenže já to neutáhnu,“ Kočův chraplavý hlas znovu získal důvěrnější tón. „Nemůžu spát. Vidíš, ne? Je pět ráno a já nespím.“

„Je to už dlouho, co odjel?“ přerušil jsem ho.

„No, už týden,“ sdělil mi Koča. „Myslel jsem, že to víš. Máme fakt průser.“

„A jak to, že mi nic neřek?“

„Hero, kámo, já nevím. Nikomu nic neřek, prostě se sebral a zmizel. Třeba chtěl, aby o tom nikdo nevěděl.“

„O čem?“

„O tom, že se chystá zmizet.“

„A co je komu do toho?“

„To nevím, Hero,“ Kočův hlas se zavlnil, „nevím.“

„Kočo, o co tady jde?“

„Hero, vždyť mě znáš,“ zasípěl Koča, „já jsem do jeho kšeftů nos nestrkal. Nic mi nevyšvětloval. Prostě se sbalil a zmizel.“

Akorát že já to, kámo, sám neutáhnu. Co kdybys přijel a pořešil to na místě?“

„Pořešil co?“

„No já nevím, třeba ti něco řek.“

„Kočo, já ho půl roku neviděl.“

„No tak já nevím,“ Koču přemohly rozpaky. „Hero, kámo, přijed', já na to prostě nemám, chápeš?“

„Co to na mě zkoušíš?“ zeptal jsem se nakonec. „Normálně vybal, co se stalo.“

„Všecko je v pohodě, Hero,“ Koča se rozkašlal, „úplně v pohodě. Teď už všechno víš, dál je to na tobě. Už musím, jsou tu lidi. Zatím, kámo, zatím.“ Koča zavěsil.

Lidi, to určitě, pomyslel jsem si. V pět ráno.

Pronajímali jsme si dva pokoje ve staré opuštěné komunálce úplně v centru, na tichém dvoře, kde rostly lípy.

Lolek měl průchozí pokoj blíž k chodbě, já jsem bydlel v tom vzdálenějším, s balkónem. Zbývající místnosti byly zamčené. Co se skrývalo za dveřmi, to nikdo netušil. Pokoje nám pronajímal starý sveřepý důchodce, bývalý pokladník Fjodor Michajlovič. Říkal jsem mu Dostojevskij. V devadesátých letech se s manželkou rozhodli emigrovat a Fjodor Michajlovič si zažádal o pas. Když ale papíry dostal, zničehonic si to rozmyslel a usoudil, že přišel čas začít nový život. Takže manželka nakonec do emigrace odjela sama, kdežto on zůstal v Charkově, prý aby hlídal byt.

Fjodor Michajlovič, který pocítil závan svobody, pronajal pokoje v komunálce nám, kdežto sám se ukrýval kdesi po konspiračních bytech.

Kuchyň, chodby, a dokonce i koupelna tohoto polorozpadlého obydlí byly napěchované předválečným nábytkem, potrhanými

knihami a štosy časopisu Ogoňok. Na stolech, židlích i přímo na podlaze se válelo nádobí a hadry nejrůznějších barev, k nimž Fjodor Michajlovič choval něžné city, a nedovolil nám, abychom je vyhodili. My jsme ho poslechli, takže k cizím krámům přibyly i ty naše. Skříně, police a zásuvky kuchyňského stolu byly zastavěné tmavými láhvemi a zavařovačkami, v nichž se blýskal olej a med, ocet a červené víno, ve kterém jsme hasili cigarety. Po stole se válely vlašské ořechy, měděné mince, pивní zátky a knoflíky od vojenských plášťů, z lustru visely staré kravaty Fjodora Michajloviče.

Měli jsme pro svého domácího a jeho pirátské poklady celkem pochopení – pro všechny ty porcelánové Leniny, těžké vidličky z falešného stříbra i zaprášené závěsy, jimiž do pokoje pronikalo máslově žluté slunce a rozhánělo tam prach a průvan. Když jsme po večerech sedávali v kuchyni, četli jsme si nápisy na stěnách, které kdysi pořídil sám Fjodor Michajlovič: čísi telefonní čísla, adresy a schémata autobusových linek, načrtnuté inkoustovou tužkou přímo na tapetách, studovali jsme výstřižky z kalendářů a podobenky neznámých příbuzných, připíchnuté napínáčky ke zdi.

Příbuzní vypadali přísně a slavnostně, což se ovšem nedalo říct o samotném Fjodoru Michajlovičovi, který do svého útulného hnízda čas od času taky zavítal, na sobě pokaždé vrzající sandály a frajerskou bekovku, posbíral po nás prázdné láhve, a když nás zkásnul o činži za další měsíc, zmizel mezi lipami ve dvoře. Byl květen, vládlo stabilně teplé počasí a dvůr zarůstal trávou. V noci občas přicházely plaché páry, které se milovaly na lavičce pokryté rohožemi. Nad ránem občas k lavičce zašli sekuriťáci z banky, posadili se a balili si jointy dlouhé jako májové svítání. Přes den sem čas od času zaběhli toulaví psi, všechny ty stopy lásky očmuchali a celí ustaraní zase odběhli zpátky – na městské bulváry. Slunce vycházelo přímo nad naším domem.

Když jsem přišel do kuchyně, Lolek už se ochomýtal kolem ledničky. Na sobě měl oblek – tmavé sako, šedou kravatu a široké kalhoty, které na něm visely jako vlajka za bezvětří. Otevřel jsem ledničku a důkladně si prohlédl prázdné přihrádky.

„Čau,“ dopadl jsem na židli. Lolek nespokojeně usedl naproti mně, aniž by z ruky pustil krabici mléka. „Hele, napadlo mě, že bysme měli zajet za mým bráchou.“

„Proč?“ nepochopil Lolek.

„Jen tak. Chci se tam kouknout.“

„A co je s tvým bráchou, něco se děje?“

„Ale ne, všechno v pohodě. Je v Amsterdamu.“

„Takže za ním chceš zajet do Amsterdamu?“

„Ale houby do Amsterdamu. Chci zajet k němu domů. Tak o víkendu?“

„Nevím,“ zaváhal Lolek, „o víkendu jsem chtěl hodit auto do servisu.“

„No vždyť můj brácha v servisu pracuje. Tak jedem?“

„Když já nevím,“ odpověděl nejistě Lolek. „Co kdybys to s ním probral po telefonu?“ Dopil všechno, co v krabici bylo, a dodal: „Hod' sebou, už máme zpoždění.“

Přes den jsem bratrovi párkrát zkusil zavolat. Vyzvánělo to. Telefon nikdo nebral. Odpoledne jsem brnkl Kočovi.

Taky bez výsledku. To je divný, pomyslel jsem si. Je možný, že brácha to nebere, má roaming. Ale Koča, ten přece musí být na pracovišti. Vytočil jsem jeho číslo ještě jednou, zase bez výsledku.

Večer jsem zatelefonoval rodičům. Zvedla to máma.

„Ahoj,“ řekl jsem, „brácha nevolal?“

„Ne,“ odpověděla, „proč?“

„Jen tak,“ odpověděl jsem a převedl řeč na něco jiného.

Druhý den ráno jsem v kanceláři znovu zašel za Lolkem.

„Lolku,“ řekl jsem, „tak co, jedem?“

„Já ti nevím,“ pronesl žalostně, „neblbni, mám starý auto, akorát se mi cestou porouchá.“

„Lolku,“ začal jsem naléhat, „brácha tomu tvému autu udělá generálku. Buď kámoš. Přece nepojedu vlakem, ještě s přestupama.“

„No nevím. A práce?“

„Zejtra je sobota, nevysírej.“

„Nevím,“ zopakoval Lolek, „musím to probrat s Borjou. Když nebude moc prudit s prací...“

„Tak jdem, zjistíme to,“ řekl jsem a zatáhl ho do vedlejší kanceláře.

Borja a Ljoša neboli Bolek a Lolek byli bratrance. Znali jsme se z univerzity, studovali jsme spolu historii. Moc podobní si nebyli: hubený a slušně ostříhaný Borja vypadal jako šéfík, nosil kontaktní čočky, a dokonce si snad dělal i manikúru. Ljoša byl rozložitý a trochu zpomalený. Nosil laciné obleky, k holiči moc nechodil a kontaktní čočky mu připadaly drahé, proto nosil brýle s kovovými obroučkami. Borja působil upraveněji, Ljoša spolehlivěji. Borja byl o půl roku starší a cítil se za svého bratrance zodpovědný, měl něco jako komplex staršího bratra. Pocházel z lepší rodiny, jeho táta pracoval v Komsomolu, pak dělal kariéru v nějaké straně, řídil okres. Byl i v opozici. Posledních pár let pracoval přímo pro gubernátora. To Ljošova rodina byla docela obyčejná – máma učila ve škole, táta už od osmdesátých let makal někde v Rusku. Ljoša s rodiči bydlel v městečku u Char-kova, takže byl něco jako chudý příbuzný, protože ho všichni měli rádi, nebo mu to tak aspoň připadalo.

Pro Borju se hned po studiích něco našlo v byznysu jeho rodičů, kdežto my s Lolkem jsme se snažili postavit na vlastní nohy. Pracovali jsme v reklamní agentuře, v inzertních novinách, v tiskovém odboru Kongresu ukrajinských nacionalistů, a dokonce jsme sami založili sázkovou agenturu, ta ale za necelé dva měsíce zkrachovala. Před několika lety nás Borja, který naše živorenění těžce nesl a měl ještě v paměti bezstarostné studentské roky, zlanal, abychom s ním pracovali v oblastní správě. Jeho táta na něj zaregistroval pár mládežnických organizací, které sloužily k čerpání různých grantů a praní nevelkých, avšak pravidelných částek. Takže se z nás stali kolegové. Práce to byla zvláštní, plná překvapení. Redigovali jsme jakési projevy, vedli semináře pro mladé lídry, pořádali školení volebních pozorovatelů, psali politické programy nových stran, štípali dříví u Bolkova táty na chatě, chodili do televizních talkshow hájit demokratickou volbu a pořád dokola jsme prali nějaké prachy, co se přelévaly přes naše účty. Na vizitce jsem měl napsáno „nezávislý expert“. Za rok téhle práce jsem si koupil nadupaný počítač, kdežto Lolek bouraného volkswagena. Byt jsme si s Lolkem pronajímali napůl. Borja k nám často chodil na návštěvu, pokaždé se u mě v pokoji posadil na zem, vzal telefon a volal prostitutkám. Zkrátka normální korporativní duch. Lolek svého bratrance moc nemusel. Mě ostatně nejspíš taky ne. Už pár let jsme ale bydleli v jednom bytě, takže naše vztahy byly férové, dokonce důvěrné. Já jsem si od něj každou chvíli půjčoval oblečení, on ode mě peníze. Rozdíl byl v tom, že já jsem oblečení vracel. V posledních měsících se s bratrancem chystali něco rozjet, nějaký nový rodinný byznys, já jsem od toho ale dal ruce pryč, protože peníze patřily straně a nikdo netušil, jak to dopadne. Své úspory, paklík dolarů, jsem se od nich snažil držet dál, schovával jsem je proto v knihovně mezi stránkami Hegela.

Celkem vzato jsem jim důvěřoval, bylo mi ovšem jasné, že bych si měl začít hledat normální práci.

Borja seděl u sebe a pracoval. Na stole před ním se vršily složky s výsledky nějakých sociologických průzkumů. Když si nás všiml, otevřel na monitoru stránky oblastní správy.

„Aha, to jste vy,“ řekl bodře, jak se na vedoucího sluší. „Tak co?“ zeptal se. „Jak se vede?“

„Borjo,“ začal jsem, „chcem zajet za mým bráchou. Znáš ho, že jo?“

„Znám,“ odpověděl Borja a začal si pozorně prohlížet nehty.

„Zejtra nic nemáme?“

Bolek se zamyslel, znovu se podíval na nehty a prudkým pohybem ukryl ruku za zády.

„Zejtra je volno,“ odpověděl.

„Takže jedem,“ řekl jsem Ljošovi a otočil se ke dveřím.

„Počkejte,“ zastavil mě náhle Bolek. „Já pojedu taky.“

„Myslíš?“ přeptal jsem se ho nedůvěřivě.

O to, aby jel s námi, jsem dvakrát nestál. Lolek, nakolik se dalo soudit, taky znervózněl.

„Jasně,“ potvrdil Bolek, „pojedem spolu. Snad vám to nevadí?“ Lolek nespokojeně mlčel.

„Borjo,“ zeptal jsem se ho, „proč bys s náma jezdil?“

„Jen tak,“ odpověděl Bolek. „Nebudu vám na obtíž.“

Představa, že by měl někam jet s bratrancem, který na něj nekompromisně dohlížel a ani na okamžik ho nespouštěl z dohledu, Lolka podle všeho dost štvala.

„Ale vyrážíme brzo,“ pokusil jsem se ho odradit, „asi v pět.“

„V pět?“ ujistil se Lolek.

„V pět!“ vykřikl Bolek.

„V pět,“ zopakoval jsem a namířil si to ke dveřím.
No, to ať si vyřešej sami, pomyslel jsem si.

+

Přes den jsem znovu volal Kočovi. Nikdo to nebral. Možná umřel, napadlo mě. Pocítil jsem určitou naději.

+

Večer jsme s Lolkem seděli doma v kuchyni.

„Poslyš,“ spustil najednou, „co kdybysme nikam nejezdili? Nemohli bysme jim ještě jednou zavolat?“

„Ljošo,“ odpověděl jsem mu tvrdě, „je to jenom na den. V neděli budem doma. Neprožívej to tak.“

„Sám to neprožívej,“ řekl na to Lolek.

„Dobře,“ odpověděl jsem.

Dobrého na tom ale bylo pramálo. Bylo mi třiatřicet. Dlouho a šťastně jsem bydlel sám, s rodiči jsem se vídal zřídka, s bratrem jsem udržoval normální vztahy. Měl jsem vzdělání, o které nikdo nestál. Lidi nechápali, čím se to vlastně živím. Peníze mi stačily tak akorát na to, na co jsem si zvykl. Zvykat si na něco nového už bylo pozdě. Byl jsem se vším spokojený. Tomu, s čím jsem spokojený nebyl, jsem se vyhýbal. Před týdnem zmizel můj bratr. Zmizel, aniž by mi dal cokoliv vědět. Zkrátka život jedna báseň.

+

Parkoviště bylo prázdné a my jsme na něm vypadali podezřele. Borja měl zpoždění. Navrhl jsem, že už pojedeme, ale Lolek byl proti, zašel si do supermarketu pro kávu z automatu a stihl se seznámit se sekuriťáky, kteří bydleli přímo tady, u velkého osvětleného obchodu. V ranním vzduchu žlutě zářily výlohy. Supermarket připomínal zaoceánský parník, který uvázl na měl-

čině. Parkovištěm občas proběhla psí smečka. Psi nedůvěřivě očichávali mokrý asfalt a zakláněli hlavy k rannímu slunci. Lolek se rozvalil na sedadle řidiče, kouřil jednu za druhou, nervózně sahal po mobilu a volal svému bratranci.

Ti dva si poslední dobou vůbec často volali, cosi nervózně řešili a neustále se hádali. Jako by si navzájem nedůvěřovali. Lolek si ještě jednou skočil k automatu pro kafe, a když se vracel, vylil si pití na oblek. Usilovně si utíral fleky vlhčenými ubrousky a proklínal bratrance za nedochvilnost. S Lolkem to bylo vždycky totéž – v létě se potil, v zimě mrznul, řídil nerad a v obleku se cítil nesvůj. Otravný bratranec ho přivedl do ošemetné situace. Radil jsem mu, aby se na to vykašlal, ale Lolek si nedal říct, vídina snadného výdělků ho div nepřipravila o rozum. Nezbyvalo mi, než ty jeho pokusy o finanční machinace shovívavě sledovat a radovat se, že jsem jim nedovolil, aby do podezřelého plánu zatahli i mě. Taky jsem si zašel pro kafe, prohodil pár slov se sekuritáky a nakrmil psy brambůrkami. Byl nejvyšší čas vyjet. Jenže Lolek bez bratrance odjet nemohl.

Borja vyběhl zpoza rohu, zoufale se rozhlédl a pokusil se odehnat psy. Lolek zatroubil, jeho bratranec si nás všiml a rozběhl se k autu. Psi stáhli ocasy a vyrazili za ním. Borja otevřel zadní dveře a naskočil dovnitř. Na sobě měl oblek a zelenou, dost pomáchanou košili.

„Borjo,“ řekl Lolek, „co to do prdele je?“

„Ljošo, kurva,“ odpověděl mu na to Bolek, „radši sklapni.“

Když se pozdravil i se mnou, vytáhl z kapsy saka pár cédéček.

„Co to je?“ zeptal jsem se.

„Vypálil jsem nám nějakou muziku,“ vysvětlil Bolek. „Abysme cestou měli co poslouchat.“

„Já mám svůj přehrávač,“ odpověděl jsem.
„To neva, pustíme si to s Ljošou.“
Ljoša zareagoval úšklebkem.
„Lolku,“ zasmál jsem se, „copak za tebe tvůj bratranec rozhoduje, co budeš poslouchat?“
„Ale houby,“ odpověděl uraženě Lolek.
„A co je to vůbec za muziku?“ zajímal jsem se.
„Parker.“
„A to je všechno?“
„Jo. Deset cédéček Parkera. Nic jinýho zajímavýho jsem našel,“ vysvětlil Bolek.
„Kreténe,“ řekl na to Lolek a vyrazili jsme.

Volkswagen se tou hudbou úplně otrásal, asi jako by někdo bušil dřevěnou holí do plechovky. Borja, který seděl vzadu, si povolil uzel na kravatě a nervózně si prohlížel okolní sídliště. Když jsme minuli továrnu na traktory a tržnici, konečně jsme se dostali za městský okruh. Opustili jsme město a zamířili na jihovýchod. Na kontrolním stanovišti stáli dopraváci. Jeden z policistů líně pohlédl naším směrem, nic ho však nezaujalo, a tak se zase obrátil k ostatním. Pokusil jsem se na nás podívat jeho očima. Černý volkswagen koupený z druhé ruky, obleky z likvidace, polobotky z loňské kolekce, zlevněné hodinky, zapalovače, které jsme dostali k Vánocům od kolegů, sluneční brýle pořízené v supermarketech: solidní, ne moc drahé věci, nepříliš opotřebované, nepříliš nápadné, nic zbytečného, nic osobního. Tohle nestojí ani za pokutu.

Po obou stranách silnice se táhly zelené pahorky, květen byl teplý a větrný, ptáci přelétali z pole na pole a v halasných hejnech se